

พญามังราย
หรือ
พ่อขุนเม็งราย
อย่างไรจึงจะถูกต้อง

3.1593
491 พ

ทิว วิชัยขัทคะ

พระยาเมืองราช อนุชาเมืองราช ท้องถิ่นเมืองราช
 มาบวชที่วัดบ้านเมืองราช "หลวงพ่อเมืองราช"

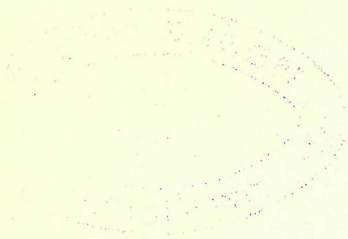
ห้องเก็บ
 ห้องเก็บ

พระยาเมืองราช อนุชาเมืองราช - กรมการเมืองราช
 กล่าวไว้ว่า "บึงอ. ขั้วหลัก (ศักราช 624/พ.ศ. 1805) ขั้วหลักเมือง
 พระยาเมืองราช ซึ่งทอดไว้ในน้ำห้วยดอย พระยาเมืองราชคนฟ้าไม่
 หอยจอมทองแม่น้ำกนกนที ได้ทศนาการเห็นแม่น้ำประเทศเห็นน้ำชัยภูมิ
 จึงได้สร้างนครไว้ที่นั่น ให้ก่อปรการโอนเอาหอยทองไว้ตามกลางเมือง
 ครั้นก่อสร้างเสร็จแล้ว จนนานนามว่าเมืองราช กรมพระยาเมือง
 พระยาเมืองราชผู้สร้าง

10
มัตถิ

๙๐๘

ทิว รัชชัตตะ

๒๒๒๒๒๒๒๒
๒๒๒๒๒๒๒๒ พญามังราย เสด็จออกผนวชมา จงไปรับพระพุทธรูป.

อนุสาวรีย์ พญามังรายมหาราช ที่จังหวัดเชียงราย แต่จารึกพระ-
นามไว้ที่ฐานอนุสาวรีย์ว่า “พ่อขุนเมงราย”

พญามังรายมหาราช ผู้สร้างเมืองเชียงราย - ความในพงศาวดารโยนก
กล่าวว่า “บ่จอ จัตวาศก (ศักราช 624/พ.ศ 1805) ข้างมงคลของ
พระยาเมงราย ซึ่งทอดไว้ในป่าหัวดอย พระยาเมงรายตามช้างไปถึง
ดอยจอมทองแม่น้ำกก ^{นันท} ได้ทัศนากการเห็นภูมิประเทศที่นั่นเป็นชัยภูมิดี
จึงได้สร้างนครไว้ที่นั่น ให้ก่อปราการโอบเอาดอยทองไว้ท่ามกลางเมือง
ครั้นก่อสร้างเสร็จแล้ว ขนานนามว่าเมืองเชียงราย ตามพระนามของ
พระยาเมงรายผู้สร้าง

หอสมุดแห่งชาติ เชียงใหม่

LOC03152

เลขที่ ๙๓.
พ.ศ. 31

เลขที่ ๙๓.1593
๓๔๙๑๗

เลขที่ ๙๓.๑๓๖๔๖๕๒

หอสมุดแห่งชาติ เชียงใหม่

LOC 001987

พระบรมราชานุสาวรีย์สามกษัตริย์

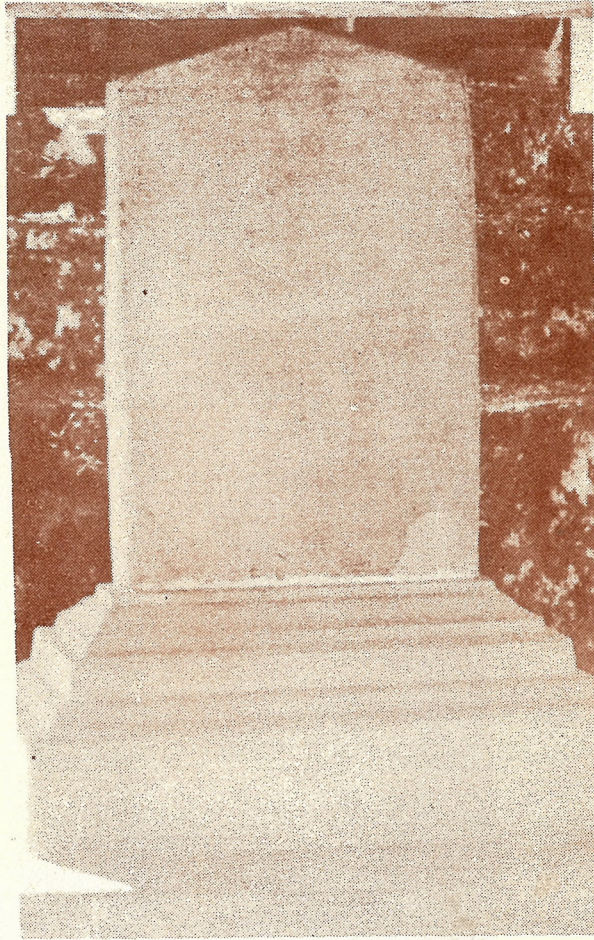
ประดิษฐานอยู่ ณ บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่
(หลังเดิม)

พญามังรายประทับอยู่ระหว่างกลาง เบื้องซ้ายคือ พญาร่วง เบื้อง
ขวาคือ พญางำเมือง

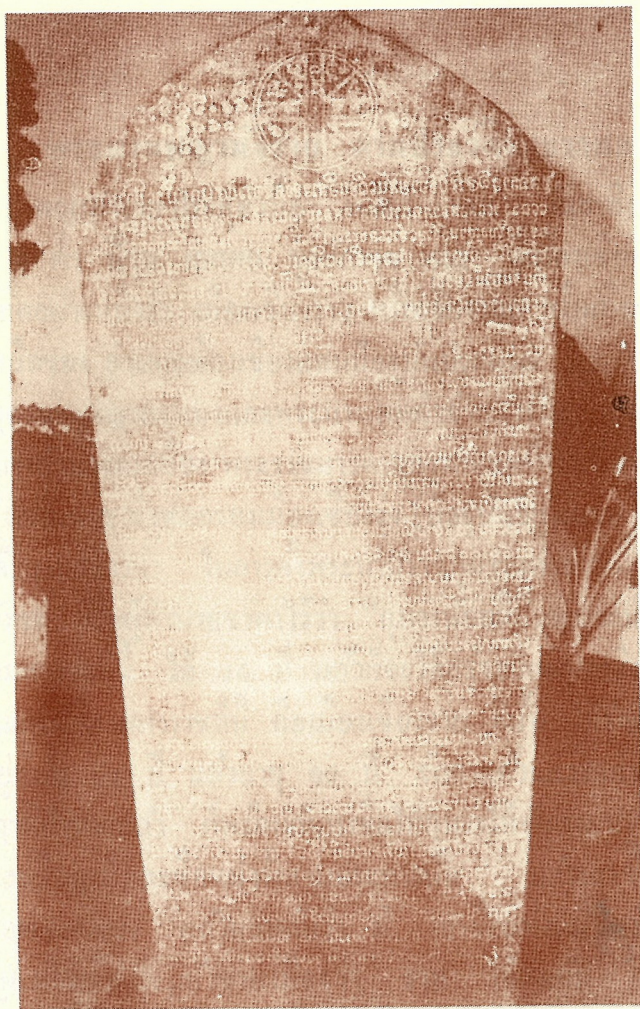
จุลศักราช 658 (พ.ศ. 1839) พญามังราย ดำริจะสร้างเมืองใหม่
ณ เชิงเขาดอยสุเทพ ริมฝั่งแม่ปิง จึงได้ทรงเชิญพญาร่วง (พ่อขุนราม-
คำแหงมหาราช) และพญางำเมือง มาร่วมปรึกษากหารือเลือกชัยภูมิแล้ว
ขนานนามเมืองว่า “นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่” นครแห่งนี้ได้เจริญวัฒนา
เป็นหลักในการปกครองหัวเมืองฝ่ายเหนือ และเป็นศูนย์กลางแห่งอารยธรรม
ล้านนามาจนถึงปัจจุบันนี้

พระนาม พญามังราย ในศิลาจารึก

ศิลาจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน จารึกเมื่อปี พ.ศ. 1913 หรือ 59 ปีหลังจากพญามังรายสวรรคต นับเป็นหลักศิลาจารึกภาษาไทยที่เก่าแก่มากที่สุดในพื้นที่นั้น มีอายุ 617 ปีถึงปัจจุบัน คือถึง พ.ศ. 2530 จารึกไว้เป็นอักษรสุโขทัย สมัยพญาลิไท

พระนาม พญามังราย ในศิลาจารึก

ศิลาจารึกวัดเชียงมั่น จังหวัดเชียงใหม่ จารึกเมื่อ พ.ศ. 2124
หรือ 406 ปีมาแล้วถึงปัจจุบันคือ พ.ศ. 2530 จารึกเป็นอักษรล้านนา
แบบฝักขามที่ได้รับอิทธิพลจากสุโขทัย

พระนามพญามังราย ตามประวัติพระราชสมภพ

พญามังรายประสูติเมื่อ พ.ศ. 1782 วันอาทิตย์ เดือนอ้าย แรม 9 ค่ำ ปีกุน เอกศก จุลศักราช 601 ที่เมืองเชียงแสน ซึ่งมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เมืองเชียงราว หรือเชียงรอย หรือเมืองรอย (อยู่ทางทิศเหนือของ อำเภอเมืองเชียงแสนปัจจุบันประมาณ 1.5 ก.ม.) ทรงเป็นราชบุตรของพญาลาวเมงและพระนางเทพคำข้าย หรือ เทพคำขาย หรือ พระนางอวมังจอมเมือง พระราชมารดาของพระองค์ทรงเป็นพระราชธิดาของท้าวรุ่งแก่นชาย ซึ่งปกครองเมืองเชียงรุ่ง (ปัจจุบันอยู่ในเขต สิบสองพันนา) ตามตำนานกล่าวว่า ในการตั้งพระนามราชกุมารแห่งลาวเมงนั้น ฤาษีชื่อนี้บ่หมังกร เป็นผู้ทำนายชาตาไว้ว่า “กุมารน้อยนี้มีบุญมากนัก จักได้อยู่ในเมืองมหาราชทันได้ 16 ปี แล้วก็จะได้สร้างเวียงลกหนึ่ง มีในทักษิณสถานแห่งเมืองมหาราชทัน คือเมืองเชียงราย ทันนี้ ให้รู้เรื่องกว่าแท้และจักอยู่ทันนั้น 24 ปี แล้วอายุ 80 ปี จักตายด้วยความคำจักจับ” และเมื่อฤาษีทำนายแล้ว ก็พร้อมกันหาขอให้กุมารให้จับสามประการ คือ ช่อพ่อและช่อฤาษี และช่อแม่ ทั้งสามประการนั้น แล้วเอาช่อฤาษี บ่หมังกร กับช่อพ่อลาวเมง แล้วผสมกันว่า มี เอาช่อแห่งแม่ชื่อว่า เทพคำขายเป็นลูก ท้าวเชียงรุ่ง แก้วชาย เมืองว่า ราย ให้สมกัน แล้วจึงเรียกว่า เจ้ามังรายน *

พญามังรายได้เสวยราชสมบัติ สืบต่อจากพระราชบิดาของพระองค์ เมื่อ พ.ศ. 1802 เป็นลำดับที่ 25 ในราชวงศ์ลัวจันกราช พระองค์เสด็จสวรรคต เพราะต้องอสนีบาตที่กลางเมืองเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. 1860/1854 ทรงครองราชสมบัตินาน 60 ปี มีราชบุตร 3 พระองค์ คือ เจ้าเครื่อง เจ้าคราม และ เจ้าเครือ

*ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 61 และ ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 10 เรื่องราชวงศ์ปกาเกอญอ พงศาวดารเมืองน่าน

พญามังราย หรือ พ่อขุนเมงราย ? อย่างไรจึงจะถูกตั้ง

โดย ทวี วิษัยทัศ

เนื่องจากมีผู้สอบถามกันอยู่เสมอว่า ทำไมพระนามกษัตริย์ผู้สร้างนครเชียงใหม่ จึงมีการเรียกขานพระนามสับสนไม่เหมือนกัน เช่น อนุสาวรีย์ที่เชียงราย จารึกพระนามว่า “พ่อขุนเมงราย” แต่พระบรมราชานุสาวรีย์สามกษัตริย์ที่จังหวัดเชียงใหม่ จารึกพระนามว่า “พญามังราย” ที่ว่าการกิ่งอำเภอแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงราย ใช้คำว่า “กิ่งอำเภอพญาเมงราย” แม้ในเอกสารและบทความทางประวัติศาสตร์ก็เรียกขานพระนามไม่ตรงกัน แต่ปัจจุบันนี้ใช้พระนาม “พญามังราย” แล้วเป็นส่วนมาก

เรื่องนี้ผู้เขียนขอเรียนให้ทราบตามข้อเท็จจริง ดังต่อไปนี้

- พระนามที่ถูกต้อง คือ “มังราย”
- คำนำหน้าพระนามที่ถูกต้องคือ “พญา” ไม่ใช่ “พ่อขุน”
- กล่าวถึงพระนามที่ถูกต้องคือ “พญามังราย” ไม่ใช่ “พ่อขุนเมงราย”
- การเรียกขานคำนำหน้าพระนามของกษัตริย์ว่า “พ่อขุน” เป็นคตินิยมของทางอาณาจักรสุโขทัยแต่คตินิยมทางอาณาจักรล้านนาไม่ปรากฏว่ามีการเรียกขานกษัตริย์ว่า “พ่อขุน” คงมีแต่ “พญา” (พญา) หรือ “ขุน” เท่านั้น

แม้กระทั่งชาวไทยเงิน รัฐเชียงตุง และชาวไทยลื้อ รัฐสิบสอง-
ปันนา ก็ใช้คำว่า “พญา” แทนตำแหน่งกษัตริย์ เรื่องพญามังรายสร้าง
เมืองเชียงตุง พญาเจืองเป็นปฐมกษัตริย์สิบสองปันนาในตำนานเมือง
เชียงตุงและตำนานสิบสองปันนา

ขอเสนอเหตุผลและหลักฐานอ้างอิง ดังนี้

1. เหตุที่มีการเรียกพระนามว่า “เมงราย” สืบเนื่องมาจาก
พงศาวดารโยนก เขียนโดยพระยาประกาศกิจจักร์ เปลี่ยนพระนาม
“มังราย” เป็น “เมงราย” ings ที่เอกสารตำนานต่างๆ ที่พงศาวดารโยนก
อ้างอิง เช่น ตำนานสิงหนวัติ ตำนานเมืองหริภุญชัย ตำนานหิรัญ-
นครเชียงแสน ตำนานพิงคองศ์ ชินกาลมาลีปกรณ์ ตำนานเมืองพะเยา
ตำนานเมืองเชียงราย ตำนานเมืองน่าน ตำนานพระธาตุคอกยตุง ในต้นฉบับ
อักษรพื้นเมือง ล้วนแล้วแต่เรียกพระนามว่า “พญามังราย” หรือ “มังราย”
ทั้งสิ้น ไม่ปรากฏพระนาม “เมงราย” หรือ “พ่อขุนเมงราย” เลยสัก
แห่งเดียว ไม่ทราบเหตุผลใดที่พระยาประกาศกิจจักร์ จึงมาเปลี่ยน
พระนามเป็น “เมงราย” แต่ถึงกระนั้น ในตอนท้ายของเล่ม ในราย
พระนามกษัตริย์ ก็มีคำว่า “มังราย” ถึง 2 แห่ง พลอยให้ผู้เขียน
ประวัติศาสตร์รุ่นหลังเขียนพระนามผิดไปด้วย แต่ปัจจุบันนี้ปรากฏว่าหัน
มาเขียนพระนาม “มังราย” ถูกต้องแล้วเป็นส่วนมาก

อนึ่งพระนาม “พ่อขุนเมงราย” นักเขียนประวัติศาสตร์บางท่าน
และบุคคลทั่วไปคงจะเพ่งใช้พระนามนี้ หลังจากที่หลวงวิจิตรวาทการ แต่ง

เพลงประวัติศาสตร์ใช้พระนามในเนื้อเพลงว่า “พ่อขุนเม็งราย” แต่บัดนี้เป็นต้นมาความผิดพลาดจึงเกิดด้วยเหตุ^{๕๔}นอกประการหนึ่ง*

2. หลักฐานที่ทางราชการถวายพระนาม “พญามังราย” ปรากฏอยู่ในการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์สามกษัตริย์ ที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยที่ทางราชการจังหวัดเชียงใหม่ พร้อมด้วยพ่อค้าประชาชน และข้าราชการได้พร้อมใจกันร่วมทุนและดำเนินการก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ พญามังราย พญาร่วง (พ่อขุนรามคำแหงมหาราช) และพญางำเมือง ซึ่งเป็นพระสหายร่วมน้ำสาบาน ณ บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ (หลังเดิม) เพื่อเป็นอนุสรณ์ที่พระมหากษัตริย์ทั้งสามพระองค์ทรงร่วมปรึกษาหารือวางแผนผังสร้างเมืองเชียงใหม่ และขนานนามเมืองว่า “นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่” เพื่อเป็นที่กราบไหว้เคารพสักการะระลึกในพระมหากรุณาธิคุณ และทางราชการจังหวัดเชียงใหม่ ได้จารึกพระนามไว้ที่ฐานพระบรมราชานุสาวรีย์ว่า “พญามังราย” (เม็งราย) “พญาร่วง” (พ่อขุนรามคำแหงมหาราช) และ “พญางำเมือง” ทั้งได้อัญเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ มาทรงประกอบพระราชพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์ เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2527 เวลา 16.00 น.

*ความตอนหนึ่งในเนื้อเพลง “พิกคนคร” มีดังนี้

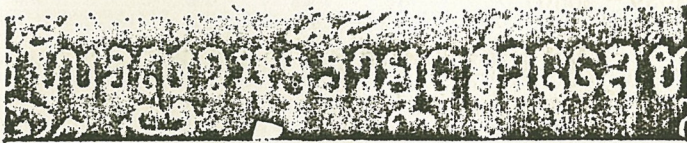
“เขตไทยขยาย พ่อขุนเม็งราย มาสร้างเมืองไว้ พ่อขุนรามคำแหง ช่วยค้ำช่วยแปลง
รูปเมืองให้ใหม่ พม่าเข้าครอง ทั้งสองสามครั้ง เชียงใหม่ก็ยัง เป็นเลือกเนื้อไทย”

3. เหตุผลที่จังหวัดเชียงใหม่ และคณะกรรมการ ได้เรียกขาน พระนามว่า “พญามังราย” ก็เพื่อบูชาให้ลูกต้องตรงกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดี เช่น เอกสารตำนานจากคัมภีร์โบราณ ปับสาและศิลาจารึกกับคตินิยมของชาวล้านนา ที่ไม่เคยเรียกพระนามกษัตริย์ของล้านนา โดยใช้คำนำหน้าว่า “พ่อขุน” แม้แต่พระองค์เดียว ดังจะกล่าวต่อไป

3.1 ศิลาจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นศิลาจารึกที่พระสุมนเถระ พระภิกษุชาวสุโขทัย ซึ่งพระเจ้ากือนา แห่งเมืองเชียงใหม่ ได้ทรงขอต่อพญาลิไท แห่งกรุงสุโขทัย เพื่อให้มาเผยแพร่พระพุทธศาสนาในเชียงใหม่ ปราบฎคำจารึกอยู่ในหลักจารึกหมายเลข ล.พ. 38 เป็นหลักจารึกของพระสุมนเถระ สร้างเสริมพระอัฐิธาตุขึ้น เมื่อ จ.ศ. 732 (พ.ศ. 1913) เป็นระยะเวลาห่างจากปีสวรรคตของพญามังราย 59 ปี ห่างจากปีปัจจุบัน 617 ปี มีข้อความตอนหนึ่งกล่าวถึงพระนามของพญามังรายและกษัตริย์ล้านนาว่า “อันว่าพระเศลาจารึก เจ้าท้าวสองแสนนา อันธรรมมิกราช ผู้เป็นลูกรักแก่พญาผายูเป็นหลานแก่พญาคำฟูเป็นหลานแก่พญามังรายหลวงณ.....” ได้ทำสำเนาออกมาจากศิลาจารึกไว้ดังนี้

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

3.2 หลักศิลาจารึกวัดเชียงมั่น จังหวัดเชียงใหม่ เป็นศิลาจารึกที่ 76 ซึ่งจารึกไว้เมื่อ จ.ศ. 943 (พ.ศ. 2124) ห่างจากปัจจุบัน 406 ปี ในจารึกกล่าวถึงการสร้างเมืองเชียงใหม่และสร้างวัดเชียงมั่น โดยพญามังราย พญาร่วง และพญางำเมือง ดังนี้ “ศักราช 658 ปีระวายสันเดือนวิสาขะ ออก 8 ค่ำ วัน 5 ไทยเมิงเปล้า ยามแตรรุ่งแล้วสองลูกนาที่ปลายสองบาท นวลคณา เสวยนวางค์ พุทฺธสีในมื่นราศี พญามังรายเจ้า และพญางำเมือง พญาร่วง ทั้งสามตนตั้งหอนอนในที่ชัยภูมิราชมณเฑียร ขุดคือ ก่อตัมบุร ทั้งสี่ด้าน.....” ได้สำเนาออกมาจากศิลาจารึกดังนี้

3.3 หลักจารึก ล.พ. 9 ซึ่งปัจจุบันตั้งไว้ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จังหวัดลำพูน ระบุพระนามว่า “มังราย” (ประชุมศิลาจารึกภาคที่ 3)

ฉะนั้นพระนาม “พญามังราย” จึงมีความหมายต่อความรู้สึกของชาวล้านนาและชาวเชียงใหม่อย่างยิ่ง ที่พระองค์ทรงเป็นผู้สร้างเมืองเชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางการปกครองและวัฒนธรรม สืบเนื่องจนถึงทุกวันนี้

3.4 นอกจากนั้นปรากฏอยู่ในตำนานเป็นคัมภีร์โบราณบาง ปับสำบบ้าง เอกสารต่างๆ ที่กล่าวมาล้วนเขียนพระนามว่า “พญามังราย” หรือ “มังราย” ทั้งสิ้น เช่น

- ชินกาลมาลีปกรณ์ รัตนโดย พระรัตนปัญญาเถระ เมื่อ พ.ศ. 2060 (พ.ศ. 2059) พระรัตนปัญญา เป็นเชื้อพระวงศ์ของพญามังราย การเรียกพระนาม “พญามังราย” จึงไม่ผิดแน่ (เอกสารเรื่องนั้นเดิมเขียนเป็นภาษาบาลี และได้แปลเป็นภาษาฝรั่งเศส โดยศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดย์ และภาษาอังกฤษโดย ดร. ชยะวิกรม แห่งมหาวิทยาลัยชิลอน (ลังกา)

- ตำนานมลศาสนา รัตนโดย พระพุทธพุกาม พระพุทธญาณ เชื่อว่าได้แต่งขึ้นก่อนปีที่แต่งชินกาลมาลีปกรณ์ หรือจามเทวีวงศ์ (พ.ศ. 2059 - 2060)

- ประชุมพงสาวดารภาคที่ 10 เรื่องราชวงศ์ปกรณ์พงสาวดารเมืองน่าน

- ประชุมพงสาวดารภาคที่ 61 เรื่องพงสาวดารเมืองเงินยาง เชียงแสน และตำนานสิงหนวัติ

- ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ 8 ผูก ฉบับสำนักนายกรัฐมนตรี จัดพิมพ์เผยแพร่

- กฎหมายมังรายศาสตร์ (ฉบับวัดเสาไห้ - ฉบับวัดเชียงมั่น - ฉบับนอตอง - ฉบับวัดหมื่นเงินกอง - ฉบับวัดช้างค้ำ และฉบับวัดไชยสถาน)

- ตำนานพระธาตุดอยตุง

- ไครนिराक्षरวิญญูชัย (ฉบับหอพระสมุด - ฉบับเชียงใหม่ - ฉบับลำพูน และฉบับวัดกึ่งพร้าว อ.แม่จัน เชียงราย)

- ตำนานเมืองเชียงตุง
- ตำนานสิบห้าราชวงศ์
- ตำนานพระธาตุหริภุญชัย
- โครมมังหาราชนเชียงใหม่

๗๗

4. การใช้คำนำหน้าพระนาม “มังราย” เป็น “พ่อขุนมังราย” หรือ “พ่อขุนเมงราย” ก็ดี ย่อมไม่เป็นการถูกต้องตามคตินิยมของชาวล้านนา และไม่ถูกต้องตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ตามที่กล่าวมาแล้วแต่ต้น คตินิยมของการ ใช้คำว่า “พ่อขุน” เป็นคตินิยมของชาวอาณาจักรสุโขทัย ตามลักษณะปกครองของกษัตริย์ ทำนองพ่อปกครองลูก และปรากฏจากหลักฐานศิลาจารึกสุโขทัย เรียกคำนำหน้าพระนามว่า “พ่อขุน” เพียงไม่กี่พระองค์ คือ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนบาลเมือง พ่อขุนรามคำแหง พ่อขุนผาเมือง พ่อขุนบางกลางหาว (พระองค์เดียวกับพ่อขุนศรีอินทราทิตย์) และพ่อขุนศรีนาวนำถม เท่านั้น กษัตริย์พระองค์อื่นไม่เรียก “พ่อขุน” เช่น พญาเลอไทย พญาเถลิงไทย (ศิลาจารึกหลักที่ 3 นครชุม กำแพงเพชร)

ฉะนั้น การที่ จะใช้คำนำ หน้า พระนาม ของ กษัตริย์ ทาง ล้านนา เป็น “พ่อขุน” จะทำให้สับสนและผิดเพี้ยนจากความเป็นจริงในทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เป็นการฝืนคตินิยมและเอกลักษณ์วัฒนธรรมของชาวล้านนา โดยเฉพาะชาวเชียงใหม่

คำว่า “พ่อขุน” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 อธิบายว่า “พ่อขุน (โบ) น. กษัตริย์ผู้เป็นใหญ่ในสมัยสุโขทัย

5. หลักฐานที่ปรากฏในศิลาจารึกสุโขทัย มีดังนี้

5.1 ศิลาจารึกหลักที่ 1 หน้า 1 ตอนที่ 2 ว่า เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหง เมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลาในนามีข้าว....”-----” กลางบ้านกลางเมืองมีถ้อยมีความเจ็บท้องข้องใจ มันจะกล่าวถึง เจ้าเมืองขุนไ้ไปปล้นกระดิ่ง อันแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมืองได้-----”

5.2 ในด้านที่ 4 กล่าวคือ “พ่อขุนรามคำแหง ลูกพ่อขุนศรีอินทราทิตย์...” 1204 ศกปีมะแม พ่อขุนรามคำแหงหาใคร่ใจในใจแลใส่ลายสือไทย ลายสือไทยนี้จึงมีเพื่อขุนผู้หนึ่งใส่ไว้พ่อขุนรามคำแหงนั้นหาเป็นท้าวเป็นพญาแก่ไทยทั้งหลาย...”

อนึ่ง จะเห็นได้ว่า ตามหลักศิลาจารึกนั้นการเรียกขานพระนาม “พ่อขุน” มิใช่มีแต่พ่อขุนรามคำแหงเท่านั้น แต่ได้เรียกถึง (ศิลาจารึกหลักที่ 2 วัดศรีชุม สุโขทัย) พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนบางกลางหาว พ่อขุนผาเมือง พ่อขุนบาลเมือง และพ่อขุนน่านม อีกด้วย (มีคำว่า “ปู่พญา (พญา) และพ่อขุน สรีนาวน่านม ซึ่งเป็นคนละพระองค์กับ “พ่อขุนน่านม” “พญาจวันน่านม”?)

5.3 ส่วนทางอาณาจักรล้านนาและสุโขทัย มีความสัมพันธ์ที่กษัตริย์ของล้านนาคือ พญาเม็จราย พญาจำเมือง และพญาร่วง ที่เป็นพระสหายร่วมสาบานกัน และประชาชนทั้งสองอาณาจักรจะไปมาหาสู่ทำ

หอสมุดแห่งชาติ

- 9 -

มาค้าขายซึ่งกันและกัน ก็ย่อมจะได้กิตติศัพท์เรียกขานกษัตริย์ของสุโขทัยว่า “พ่อขุน” อยู่เป็นเนืองนิจ ชาวล้านนาก็มิได้นำเอาคตินิยมเรียกขานกษัตริย์ของสุโขทัยมาเป็นแบบอย่างด้วย คงเรียกขานพระนามกษัตริย์ของตนเองว่า “พญา” หรือไม่ก็มเพียงคำว่า “ขุน” เท่านั้น สำหรับบางพระองค์ หรือบางสมัยกาล แม้แต่พระสุมนเถระที่เป็นชาวสุโขทัย ซึ่งเป็นผู้ทำเสลาจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน ก็มิได้จารึกพระนาม “พ่อขุนมั่งราย” ตามคตินิยมของสุโขทัย ซึ่งพระสุมนเถระเคยชินอยู่เป็นเนืองนิจ ในอาณาจักรสุโขทัย แสดงว่าพระสุมนเถระได้ทราบถึงคตินิยมของชาวล้านนาเป็นอย่างดี จึงได้จารึกพระนามกษัตริย์ของล้านนาว่า “พญาคำฟู พญาผายู และพญาเม็งราย”

5.4 อย่างไรก็ตาม ในจารึกสุโขทัย หลักที่ 3 หลักที่ 5 หลักที่ 7 และหลักที่ 8 จารึกพระนามกษัตริย์สุโขทัย สุโขทัยว่า “พญา” (พญา) ทั้งสิ้น

6. ความหมายคำว่า “พญา” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้คำอธิบายไว้ว่า “พญา” (พะยา) (โป) น. เจ้าแผ่นดิน เป็นใหญ่ เป็นหัวหน้า, พระยา น. บรรดาศักดิ์สูงกว่าพระต่ำกว่าเจ้าพระยา”

มีผู้รู้อย่างท่าน อ้าวว่า พญา เป็นภาษาเขมร โดยอ้างพจนานุกรมเขมรว่า “พญา” (น) เจ้าชาย คำนำหน้าชื่อเจ้าเมือง คำนำหน้าชื่อรัฐมนตรี

และผู้รู้ท่านนั้นกล่าวต่อไปอีกว่า การที่มีการใช้คำว่า “พญา” เนื่องจากไทยเรารับเอาวัฒนธรรมเขมรเข้ามาใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแล้ว อิทธิพลของภาษาเขมรจะขยายมาทางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและลุ่มแม่น้ำโขงตอนบนมากที่สุด”

เรื่องนี้เป็นเรื่องที่อ้างเอาพจนานุกรมของเขมรด้านเดียว แต่พจนานุกรมไทย มิได้ถือว่าเป็นภาษาเขมร เพียงแต่อ้างว่าเป็นภาษาโบราณ ตรงข้ามถ้าคำใดเป็นคำเขมรแท้ พจนานุกรมไทยจะระบุว่า เป็นภาษาเขมร เช่น เชนย เสวย เป็นต้น ส่วนการที่อ้างว่าภาษาเขมรหรือวัฒนธรรมเขมรแพร่เข้ามามากในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ คงจะหมายถึงคำว่า พระยา ซึ่งคำนี้ตามพจนานุกรมให้ความหมายเพียงตำแหน่งบรรดาศักดิ์ที่ต่ำกว่าเจ้าพระยา และสูงกว่าพระ แต่คำว่า “พญา” ที่ทางล้านนาใช้นำหน้าพระนาม กษัตริย์หรือให้ความหมายถึงกษัตริย์นั้น มีมาก่อนสมัยพระบรมไตรโลกนาถ อย่างน้อยที่สุดก็เท่าที่ปรากฏในหลักศิลาจารึก วัดพระยืน จังหวัดลำพูน คือ พ.ศ. 1913 ตรงกับสมัยพญาลิไทและพระเจ้าอโณ

อย่างไรก็ตาม ผู้รื้อท่านหนึ่งคือ ดร. ฮันส์ เพนซ์ แห่งสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่อธิบายว่า พญา เป็นศัพท์ที่มาจากอินเดีย เป็นคำที่ใช้เรียกกษัตริย์ของชาวมอญสมัยโบราณ (จากหนังสือล้านนาไทย หน้า (37) อ้าง H.D. Shorto : A Dictionary of the Mon Inscriptions From the Sixth to the Sixteenth Centuries. London 1971 P. 258 S.V. bana

ดังนั้นเอง ไม่ว่าจะอ้างเป็นภาษาเขมร ภาษามอญ หรือภาษาไทย ก็เป็นภาษาที่นำมาจากอินเดียด้วยกันทั้งสิ้น ไทยทางล้านนาได้รับเอาวัฒนธรรมของเขมรแต่ก็รับเอาวัฒนธรรมจากมอญ เพราะไปมาหาสู่กับ อาณาจักร หริภุญชัย อยู่เสมอ และยัง ผนวก เอาอาณาจักรหริภุญชัยเข้ามาใน อาณาจักรล้านนาในสมัยพญามังราย อิทธิพลของภาษามอญจึงเข้ามาปนอยู่ใน ภาษาถิ่นของล้านนาจนกลายเป็นภาษาของล้านนาไป ดังนั้นผู้ใดจะมา อ้างว่าการใช้ “พญา” นำหน้ากษัตริย์เป็นการใช้ภาษาต่างชาติจึงไม่ชอบ ด้วยเหตุผล พระนาม “ศรีอินทราทิตย์” “รามคำแหง” ก็เป็นภาษาต่าง ชาติเหมือนกัน

ดังนั้น ด้วยเหตุผลและข้อเท็จจริงดังได้กล่าวมาแต่ต้น พระนามที่ ถูกต้องของพระมหากษัตริย์แห่งล้านนาไทย ผู้ทรงสร้าง “นพบุรีศรีนครพิงค์ เชียงใหม่” คือ “พญามังราย” ไม่ใช่ “พ่อขุนเมงราย” และทั้งเป็น การสมควรในการถวายพระสมัญญานามว่า “พญามังรายมหาราช” เพื่อ เป็นการเกิดพระเกียรติในฐานะที่พระองค์ เป็นพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ แห่งล้านนาไทย ทรงรวบรวมนครรัฐหรือแคว้นต่างๆ ทั้งได้ผนวกเอา อาณาจักรหริภุญชัยเข้าไว้รวมเป็นอาณาจักรเดียวกัน ทำให้อาณาจักรล้านนา- ไทยแผ่ไปอย่างกว้างไพศาล และขยายพระราชอำนาจเข้าไปถึงอาณาจักร พม่าและหงสาวดี ปัจจุบันนครเชียงใหม่ได้เจริญวัฒนาเป็นหลักในการ ปกครองหัวเมืองฝ่ายเหนือ และเป็นศูนย์กลางแห่งอารยธรรมล้านนาสืบมา ทุกวัน

ในโอกาสที่ทางรัฐบาลเตรียมจัดงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ครบ 5 รอบ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คณะอนุกรรมการฝ่ายประสานงาน กิจกรรม ภาคเอกชน ในคณะกรรมการ อำนวยการ จัดงาน เฉลิมพระเกียรติ พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีมติรับ โครงการ จัดทำ เหรียญ นวมหาราชของสภาสังคมสงเคราะห์ฯ เป็นโครงการเทิดพระเกียรติพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ในการสร้างเหรียญนวมหาราชและจัดทำหนังสือนวมหาราช โดย สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ก็ได้มี การตกลงถึงการใช้พระนาม “พญามังรายมหาราช” หนึ่งในจำนวน พระมหाराช 9 พระองค์ ว่าจะใช้ พระนาม ไต จึงจะ ถูกต้อง ระหว่าง “พ่อขุนเมงรายมหาราช” กับ “พญามังรายมหาราช” ซึ่งปรากฏว่า ฝ่ายที่เห็นสมควรใช้พระนาม “พญามังรายมหาราช” ก็ได้อ้างหลักฐาน และเหตุผลดังเช่นที่กล่าวในบทความนี้ เนื่องจากมีปัญหาในเรื่องพระนาม ของพญามังรายมหาราชดังกล่าว คณะกรรมการจัดทำเหรียญนวมหาราช จึงได้มอบเรื่องให้คณะกรรมการฝ่าย ประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่เหรียญ นวมหาราช โดยมีนายพิศาล มูลศาสตร์สาทร เป็นประธานกรรมการ ที่ประชุมได้มีมติให้ใช้พระนาม “พญามังรายมหาราช” ในการประชุม เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2529

คณะกรรมการจัดทำเหรียญนวมหาราช โดยมีนายพิศาล มูลศาสตร์ สาทร เป็นประธานได้จัดให้มี พิธีบวงสรวงดวงพระวิญญาณมหาราช 8

พระองค์ เพื่อเป็นสิริมงคล เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2529 ณ บริเวณปราสาท
พระเทพบิดร วัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดยมี ฯพณฯ ศาสตราจารย์
สัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นประธานในพิธี

ในการจัดทำเหรียญนวมหาราช และ หนังสือ นวมหาราช อันเป็น
โครงการของสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อเผยแพร่พระเกียรติคุณและพระบุญญาธิการของพระมหाराช
ของชาติไทย 9 พระองค์ ตั้งแต่สมัยล้านนาไทยถึงสมัยรัชกาลปัจจุบัน

2. เพื่อเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์ ปัจจุบัน
ในมหามงคลสมัยที่ทรงเจริญ พระชนม พรรษา ครบ 5 รอบ ในวันที่ 5
ธันวาคม 2530

3. เพื่อให้ประชาชนได้มีวัตถุมงคลไว้สักการบูชา และน้อมรำลึก
ถึงพระมหากรุณาธิคุณและพระบุญญาธิการของพระมหाराชทั้ง 9 พระองค์

4. เพื่อนำรายได้สมทบกองทุนแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง เพื่อ
เป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาอุตสาหกรรม แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ในการ
สร้างสรรค์หมู่บ้านและชุมชนของเราให้เป็นแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง เป็น
การปฏิบัติบูชาแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในมหามงคลสมัย

พระรูปของพระมหाराชของชาติ 9 พระองค์ ในเหรียญนวมหาราช
เป็นพระรูปมหาราชก่อนราชวงศ์จักรี 5 พระองค์ คือ

1. พญามังรายมหาราช
2. พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

3. สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
4. สมเด็จพระนารายณ์มหาราช
5. สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

เป็นพระรูปมหาราชในราชวงศ์จักรี 4 พระองค์ คือ

1. พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
2. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช
3. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาธีรราชเจ้า
4. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ภูมิพลมหาราช

กรมศิลปากรได้ออกแบบเหรียญนวมหาราช โดยด้านหน้าของเหรียญเป็นพระรูปของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระมหาราชองค์ปัจจุบัน ภายใต้พระรูปมีข้อความว่า “นวมหาราช” ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นพระรูปของมหาราช 8 พระองค์ ภายใต้พระรูปมีข้อความว่า “5 ธันวาคม 2530”

เหรียญนี้จัดทำเป็น 5 ชนิด คือ เหรียญทองคำ เหรียญเงิน เหรียญนวโลหะ และเหรียญทองแดงและกล่าวได้ว่าเป็นครั้งแรกที่ได้มีการจัดทำเหรียญพระบรมรูปของมหาราชของชาติไทยถึง 9 พระองค์ในเหรียญเดียวกัน

นอกจากการจัดทำเหรียญนวมหาราชดังกล่าวแล้ว สภาสังคม-
สงเคราะห์ฯ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการอีกชุดหนึ่ง เพื่อจัดทำหนังสือ
นวมหาราช เพื่อเผยแพร่ พระเกียรติคุณ และ พระบุญญาธิการ ของ พระมหา-
กษัตริย์ทั้ง 9 พระองค์ เช่นเดียวกับการจัดทำเหรียญนวมหาราชอีกด้วย
เช่นกัน โดยมอบหมายให้องค์กรรมการแต่ละชุดแยกกันเขียนชีวประวัติ
และพระราชกรณียกิจของแต่ละพระองค์ ตั้งแต่ปฐมมังรายมหาราชจนถึง
พระบาทสมเด็จพระภูมิพลอดุลยเดช ภูมิพลมหาราช รวมพระมหากษัตริย์
9 พระองค์

กมลทิพย์
สาขาจังหวัดเชียงใหม่

